

Als 15 anys de la mort del dictador

¿Contra Franco vivíem millor?

Entre el record i la crítica cinquanta personatges públics dels Països Catalans analitzen com a evolucionat el que va ser l'oposició a la dictadura

Agafant la ja cèlebre frase de Manuel Vázquez Montalban i formulant-la entre interrogants de EL TEMPS ha volgut que una cinquantena personatges públics ens confessessin quins són els projectes, les il·lusions i les expectatives que tenia aquella generació antifranquista i que potser avui en dia ja han estat abandonat o, en alguns casos, traït. En les paraules de molts d'ells trobarem el reflex d'una experiència vital. En altres, escepticisme. I en els menys, observarem com canvia les persones la consecució d'una certa posició social. Són les ironies de la transició...

Josep Benet (historiador): Els que hi vivíem sabem que no vivíem millor, encara que n'hi havia algun que sí, però això ho pot dir qui aleshores fos franquista.

Anton Canellas (ex-dirigent centrista): Evidentment ara visc molt millor, molt més content i sóc molt més optimista de cara a Catalunya però no puc afegir res més perquè ja estic retirat de la política. El meu testimoni és el testimoni personal que vaig aportar en aquella època.

Gregorio López Raimundo (dirigent del PSUC): En l'últim temps de la vida del dictador, evidentment. Teníem l'esperança que, amb la seva mort, tot canviaria. La pregunta es formula perquè encara no ha canviat el necessari. Però hi ha llibertat, ja no és poc!

Gonçal Castelló (advocat jubilat i escriptor): Vivíem fudament. Jo vaig estar a la presó. La dictadura va ser la calamitat de la nostra generació.

José Vicente Mateo (ex-senador unitari de PSPV-PSOE i ex-president Unesco-Alacant): Malgrat que hi havia tantes expectatives que no s'han complert, per descomptat, contra Franco no vivíem millor.

Frederic Rahola (Síndic de Greuges): En absolut. En aquells moments només vivíem d'esperances i amb un futur incert. Actualment, malgrat la imperfecció de la situació política i d'un sistema administra-

tiu poc àgil, tenim una seguretat per poder assolir un món de pau i llibertat.

Francesc Candel (escriptor): No, no. Això és una qüestió reaccionària. Jo no sé si molta gent se n'ha adonat, però ara la idea que s'està estenent és que amb Franco no passaven segons quines coses, però jo crec que passaven aquestes i més.

Ernest Sena (fundador de la Unió Democràtica del País Valencià i que ara segueix amb els mateixos ideals). Evidentment no. Per malament que es visqui ara, estem en una situació de llibertat, ja que sempre es viu millor en llibertat que no sota una dictadura. Tampoc no crec que ara sigui el cas que visquem millor. Són més feliços, si més no, perquè ens podem autodeterminar més fàcilment. El que cal és això: autodeterminació.

Enrique Cerdán Tato (periodista i cronista d'Alacant) No vivíem millor, però fèiem tot el possible per millorar cada dia.

Alfons Cucó (senador per València del PSPV-PSOE). Evidentment vivíem molt pitjor.

Modest Prats (crític): No. Alguna gent pot recordar els temps de Franco amb un cert lirisme, però el que en realitat recorda és la seva joventut i les il·lusions d'aquell moment. Si es fa una mirada lúcida, de cap manera es podia viure bé en aquells temps tan grisos.

Marta Mata (pedagoga): Contra els resultats del franquisme, desigualtats socials, desequilibris econòmics, utopia política, caldrà lluitar-hi encara uns quants anys: em sembla millor fer-ho amb ell mort a condició que no oblidem i lluitem contra totes les formes larvades de feixisme, amb altres noms, que han quedat després del franquisme.

Ignasi Riera (diputat per IC): No vivíem millor, per una raó molt clara i és que jo tenia molta més por a les nits perquè m'havien detingut moltes vegades. Per tant, com a mínim vivíem més intranquils.

Francesc de Paula Burguera (fundador del PNPV i assagista): Encara, de mo-

ment, es pot dir que vivim millor que contra Franco. Passa, però, que el president González va deixant d'assemblar-se, cada vegada més, a aquell Isidoro que va nàixer a Suresnes l'any 1974. Segurament perquè Isidoro va "morint-se d'èxit", a poc a poc. I no sabem on podem arribar. Pot ser perillós. El senyor González comença a tenir, d'un temps ençà, uns tics preocupants. Per acabar-ho d'arrodonir ha declarat que no es recorda ja de la lletra de *La Internacional*. Amb tota seguretat, a aquell Isidoro no se li hauria oblidat.

Joan de Sagarra (crític teatral): Aquesta és una frase que es va dir però que a mí no m'agrada. Però, evidentment, sense Franco es viu molt millor.

Mossèn Josep Dalmau (eclesiàstic i escriptor tant en el franquisme com ara). Vivíem molt pitjor. Tota la gent que tenia ànsies de llibertat estava a la presó. Ara, els qui seguien el règim estaven millor.

Pere Portabella (cineasta): Rotundament no. No hi ha ni color. Ara vivim molt millor per raons òbvies. Una situació com la de la dictadura, avorrida, gris, ensopida i amb manca de llibertat, és una agressió constant.

Jordi Herralde (editor): Vivíem amb més muntanyes russes però francament pitjor que ara, factors cronològics, personals i arterials a part.

Salvador Rodés (crític): Contra Franco es vivia pitjor, però almenys hi havia una esperança de lluita i ara vivim millor però s'ha perdut l'esperança.

Ricard Pérez Casado (ex-alcalde de València i militant del Partit Socialista Valencià): No vivíem millor. Vivíem pitjor, en el sentit que sense democràcia no es pot viure. No hi havia autonomia per al meu país i es perseguïen no només les idees, sinó les iniciatives. Era una dictadura, a més de cruel, avorrida.

Carles Puiggrós (president del Col·legi d'Aparelladors de Barcelona): Evidentment no, pel fet que als qui vam tenir una participació activa contra la dictadura ens

ha tocat superar això. També diria que vivíem diferent. Una cosa és anar en contra i l'altra és construir, i això ha estat una tasca important, trobar un paper dins la societat.

Antoni Riba (empresari propietari sala d'espectacles Scala): Per a mi la data del

no és cert. Tots plegats contra el franquisme fèiem alguna cosa important de cara al futur i això era un somni d'infantesa. Molts dels que es deien antifranquistes eren sincers, la qual cosa és mentida. Contra Franco, ni tots, com jo, exposaven per exemple a l'IVAM, el Reina Sofía o a

llonades.

Ramon Barnils (Periodista). No. En contra no es viu mai bé. I si el que vols és fer i viure, quan hi ha obstacles és molt més difícil.

Magda Oranich (Advocada): Rotundament, no. En no ser les coses tal i com

J. Ramoneda, Ibañez Escofet, A. Riba, Francesc de P. Burguera, Josep Benet, Antonio de Senillosa, Ricardo Pérez Casado i Gregorio López Raimundo.

1992 és més important que el 20-N. Allò era una altra època. Ara la societat avança cap a una democràcia oberta. Més val no recordar el passat i pensar només en el futur, i el futur és l'entrada de l'estat espanyol al Mercat Comú.

Oriol Pi de Cabanyes (secretari de la institució de les Lletres Catalanes): Contra Franco vivim pitjor.

Albert Manent (assessor editorial): No vivíem millor. Respecte a les possibles il·lusions frustrades, val a dir que tots teníem una idea romàntica del país i de la política. Però la política la fan els homes, i no tot ha pogut ser com pensàvem que anava a ser.

Avel·lí Artís Gener, Tísner (Escriptor). Cadascú ha de parlar pel seu sector. Pel que fa al meu he de dir que vivíem millor perquè hi havia un esperit de lluita que ara ja no hi és.

Manuel Ibàñez Escofet (Periodista): He dit moltes vegades que a mi el que m'agrada són els pobles avorrits, que aquests són els que viuen millor. Ara voto pel poble avorrit.

Toni Miró (artista plàstic): No, però hi havia aspectes esperançadors per més que equivocats. En primer lloc, pensàvem que després de Franco seria tot meravellós i

La Caixa sense haver de morir-se i res. EL TEMPS i altres mitjans de comunicació ens farien més cas, inclús *Las Provincias*. La Televisió Valenciana parlaria en català, la senyera no tindria el blau i el nostre país no s'hauria convertit encara del tot en una delegació de Madrid. Seria impensable el que passa a les presons, el narcotràfic...sense una resposta popular contundent. El millor ha estat la desfeta de l'esquerra devorada per ella mateixa donant pas a l'única ideologia que perdura, si no hi posem remei, la de la Coca Cola.

Andreu Varela (historiador): No gens. La falta de llibertats, públiques i privades, mai pot servir per a argumentar un objectiu comú.

Rafael Blasco (ex-conseller d'Obres Públiques de la Generalitat valenciana): No. Vivíem pitjor i alguns especialment vivíem molt pitjor.

Baltasar Porcel (escriptor): Això són co-

Pere Portabella, Rafael Blasco i Pedro Zamora

voldríem que haguessin sigut ens fa pensar que contra Franco vivíem millor. El que sí que és cert és que, de vegades, contra Franco lluitàvem millor, perquè llavors hi havia uns objectius comuns com el de la manca de llibertats personals i col·lectives. Ara encara hi ha residus dictatorials disfressats de democràcia i socialisme.

Jordi Porta (director de la Fundació Jaume Bofill): No. El que passa és que les fronteres entre els demòcrates i els no demòcrates eren més clares i en política sovint es perd aviat la memòria. Sempre hi ha oportunistes i guanyòfils partidaris d'acomodar-se al poder, mani qui mani.

Aina Moll (professora): No. Tal vegada teníem la consciència més tranquil·la perquè lluitàvem. Ara ja no tenim aquelles excuses per a no fer les coses. És molt còmode dir que contra Franco vivíem millor.

Antoni Serra Ramoneda (president de la Caixa de Catalunya): No, perquè era impossible. Ara, però, les condicions han millorat.

Carles Jordi Guardiola (Editor de La Magrana): Amb una pregunta tan tòpica la resposta no pot ser més que tòpica. La resposta només pot ser que no.

Xavier Folch (editor): Algú va dir que contra Franco erem més joves, però no vivíem millor.

Pere Calders (escriptor): Hi ha casos personals, com ara el meu: contra Franco jo vivia més lluny, perquè em vaig haver d'exiliar, una situació que no significa pas viure millor. Però crec que tots vivíem més ocupats (això sí), amb l'obsessió de traure'ns el mort del damunt, valgui la frase. I ja se sap que quan es té un maldecap

gros, els mitjans i els petits perden substància i queden en un segon terme. Potser passa que trobem a faltar l'esperit unitari reflectit a l'Assemblea de Catalunya. La veritat és que si fos possible de reviuere'l encara ens seria molt útil. Abans, d'amagat, ho podíem dir tot. Ara, gairebé a plena llum, ens veiem obligats a callar una colla de coses.

Josep Ramoneda (Filòsof): No. De cap manera. No hi ha res més patètic que la nostàlgia dels ex-combatents. I més encara dels ex-combatents sense guerra. El franquisme era una dictadura i ara vivim en democràcia. Cal tenir molta necessitat de fer-se estimar per a preferir la confortabilitat moral de pertànyer a la família dels bons, en una tràgica pel·lícula de bons i dolents com són totes les dictadures, a les petites incomoditats de la democràcia, on l'expressió de la complexitat de les raons i dels interessos fa que ningú tingui el patrimoni exclusiu del bé i de la veritat. Hi ha massa nostàlgia elitista de ser avantguarda entre els que sospiren per projectes que no van ser i que eren tan realistes com la famosa vaga general política.

Mercè Sala (regidora del PSC): Sincerament es viu molt millor en democràcia i amb llibertat que de cap altra manera. Aquesta és l'única forma que permet treballar seriosament per una societat més justa i igualitària.

Pedro Zamora: (Secretari General del PCPV). Contra Franco no vivíem millor; contra Franco esperàvem una societat millor. Ens semblava que la desaparició del dictador obriria el camí, no només a la democràcia, sinó a una societat igualitària en

què floririen els drets de les persones i dels pobles, l'ètica i la cultura. Quinze anys després la realitat és molt diferent: la democràcia es consolida, però també el control de les llibertats, de la informació i de la cultura. No ha aparegut l'home nou, sinó el nou especulador; i a més l'enemic apareix més difús, la lluita per transformar la societat és menys arriscada personalment però més difícil socialment.

Antoni de Senillosa (articulista): No, vivíem molt pitjor tots aquells que no podem viure sense llibertat. Però esperàvem, molts de nosaltres, que la democràcia eliminaria, o reduiria, les enormes injustícies socials i no podíem imaginar que aquells joves idealistes que venien a canviar la vida acabarien canviant la seva vida.

Josep Maria Llompart: (escriptor): No, no ho crec. El que passa és que hi ha determinades actituds que quan són objecte de persecució adquireixen més importància. De cap manera vivíem millor, però el que sí que hauríem de fer és recuperar la il·lusió de quan vivíem contra Franco".

Josep Moll: (Vice-president general de la FSB-PSOE i diputat autònom): No, aquesta frase és una *boutade* que no és correspon amb la realitat. Vivim molt millor practicant la democràcia que no lluitant contra Franco.

Bartomeu Fiol: (President de l'Obra Cultural Balear): No, rigorosament no. Mig en broma té cert sentit perquè quan lluitàvem contra Franco ens fèiem moltes il·lusions pel que fa a la llengua, cultura, i autonomia que ens duria la democràcia. Unes il·lusions que no s'han vist plenament satisfetes.